

Tanker om tuegrave

Folkelig fredning af fortidens grave

Af Leif Arffmann

Tidligere provst i Vejle

”Ude på Kirkegaarden var der saa mange Grave, og paa nogle voxte der høit Græs. Da tænkte Johannes paa sin Faders Grav, der ogsaa maatte komme til at se ud som disse, nu han ikke kunde luge og pynte den. Han satte sig da ned og rykkede Græsset af, reiste Trækorsene op, der vare faldne om, og lagde Krandsene, som Vinden havde revet bort fra Grave-ne, igjen paa deres Sted, idet han tænkte, maaskee at En gjør det samme ved min Faders Grav, nu jeg ikke kan gjøre det!”

Når H.C. Andersen i ”Rejsekammeraten” fortæller sådan om gravene på kirkegården, er det et øjebliksbillede af de danske kirkegårde i første halvdel af 1800-tallet, ganske i overensstemmelse med traditionen fra de tidligere århundreder. Kirkegårdene har haft et ’grønt look’, hvor bl.a. de græsklædte tuer har været fremtrædende.

Tuegrave er imidlertid et fænomen, der går længere tilbage i tiden. Flemming Kaul skriver således i *Den Store Danske* (Lex. dk):

”Tuegrav er en grav, dækket af en lille, lav høj. Tuegrave stammer især fra første halvdel af førromersk jernalder og findes på større gravpladser i Vestjylland og Nordtyskland. Centralt under højen findes der en urnegrav med sparsomt gravgods. Højene er omgivet af en ringgrøft, og højkanten kan være markeret med sten eller træstolper.”

Der findes adskillige eksempler på sådanne tuegrave fra jernalderen. Her skal nævnes tuegravene i Kelstrup Plantage nord for Kruså, hvor der findes 56 tuegrave.

Men selv om gravskikkene ændrede sig, forsvandt tuegravene næppe. Vores viden om de danske kirkegårde før refor-

mationen er særdeles sparsom, så det er nemt nok at hævde dette. Men kirkegården med de græsklædte grave må have været et almindeligt syn, al den stund græs er særdeles livskraftigt. Og når Sjællands første lutherske biskop, Peder Palladius, formaner om at klippe græsset på kirkegården, er det nærliggende at forestille sig, at det har været ganske højt flere steder.

Kirkegården har således ikke lignet en græsplæne, men derimod et græsområde med forhøjninger, dvs. tuegrave. Dette er beskrevet af Niels Jørgen Poulsen i artiklen "De græsklædte grave" i *Nationalmuseets Arbejdsmark* 2003 (s. 49-65). I denne læseværdige artikel viser Poulsen med bl.a. eksempler fra kirkegårde rundt om Ringkøbing Fjord, hvorledes tuegravene har udgjort hovedindtrykket på kirkegårdene. Det var der ikke noget mærkeligt i, for gravtuen svarede til kistens form og rumfang, og når kisten efter en årrække sank sammen, skete det samme for gravtuen. Dette gav kirkegården et udseende af en grøn fællesgrav, indtil der igen blev foretaget begravelser, og nye gravtuer blev anlagt.

Tuegravsteder på Gammel Sogn Kirkegård. Foto: Knud Fuusgaard, 2022.

Det grønne udseende med græs og tuegrave blev i anden halvdel af 1800-tallet afløst af det udseende, kirkegårde indtil for få år siden havde de fleste steder. Der er dog eksempler på, at tuegravene fortsat er en del af kirkegården.

Det skal nævnes, at fællesgrave i forbindelse med krige også har et udseende, der leder tanken hen på tuegravene. Eksempler herpå er Krigergraven på Trinitatis Kirkegård i Fredericia, som kan siges at være en stor tuegrav, der rummer de faldne fra udfaldet fra Fredericia 6. juli 1849.

Gammel Sogn Kirkegård

Mellem Søndervig og Ringkøbing finder vi Gammel Sogn Kirke og Gammel Sogn Kirkegård beliggende på nordsiden af Ringkøbing Fjord. På kirkens sydside findes der en række tuegrave. Disse grave er ganske interessante at undersøge nærmere. For er her tale om tuegrave, der fortæller os, hvordan kirkegården så ud i begyndelsen af 1800-tallet?

Jeg fik i begyndelsen af 1990'erne fortalt, at disse tuegrave var fredede. Nu er dette et udsagn, der skal tages med et vist forbehold, for hvad betyder det? Hvem har kompetence til at stå bag en sådan fredning? Det giver lovgivningen på området ikke umiddelbart mulighed for. En nærmere undersøgelse af dette har også vist sig at være uden resultat. Der findes intet noteret om en mulig 'fredning' af disse tuegrave.

Der findes mundtlige beretninger og enkelte skriftlige noter, der tilsammen fortæller følgende historie: Tuegravene skal ses i sammenhæng med den kirkehavn, der har eksisteret ved Ringkøbing Fjord. Her lagde bådene til, når klitboerne fra områderne omkring Haurvig og Hvide Sande søgte til kirke i Gammel Sogn, før der blev bygget kirker og anlagt kirkegårde på klitten. Når klitboerne sejlede deres døde til Gammel Sogn Kirkegård, blev ligbåren, der findes på kirkens loft, taget i anvendelse, og den døde blev båret fra kirkehavnen til graven. Tuegravene fortælles at være det område, der blev benyttet af klitboerne. Denne tradition synes at være beskrevet mange steder, men det har ikke været muligt for mig at finde egentlige kilder, hverken på Nationalmuseet, Ringkøbing-Skjern Museum, hos Ringkøbing Provsti eller Ribe Stift.

Muslimske tuegravsteder
på Vejle Nordre Kirkegård.
Foto: Leif Arffmann.

Derimod oplyser en tidligere graver på stedet, at hun er blevet fortalt, at tuegravene på et tidspunkt i anden halvdel af 1900-tallet forsvandt. Området blev lagt ud i et plant græs-område. Begrundelsen skulle være, at det var nemmere at holde. Dette varede dog ikke i så mange år, fordi Gamme Sogns Menighedsråd beordrede området med tuegrave retableret. Der er således tale om en 'folkelig fredning' af de pågældende tuegrave.

En sådan folkelig fredning fortæller, at der findes gravsteds-anlæg og gravstedstyper, som der knyttes særlige traditioner til, og når der i det enkelte sogn er en vilje til at værne om disse, er det næppe den ringeste måde at sikre kirkegårds-kulturens værdier på.

Moderne tuegrave

Ved etablering af muslimske gravpladser i Danmark dukkede tuegravene atter op. Dette var i det mindste tilfældet i mit eget nærområde, Vejle Nordre Kirkegård. Her blev en muslimsk begravelsesplads anlagt umiddelbart efter årtusindskiftet. De første begravelser på denne afdeling fandt sted i grave, der siden har ligget som tuegrave. Efter nogle år ændrede denne skik sig, tuegraven blev ikke længere den foretrukne måde at etablere gravsted på. Men tuegravene er der endnu.

Det kan ikke udelukkes, at tidligere tiders gravstedstyper dukker op igen på de danske kirkegårde. Sammen kan disse nye gravsteder fortælle gravstedstypernes historie og bringe historien videre.